

OPPDATERT 17.02.2003 [RAGNHILD PLESNER]

De gir filosofisk førstehjelp til stat og næringsliv

De går i Sokrates' fotspor, men følger andre veier. Ikke ut på gater og torv, men inn i bedrifter. Der stiller de spørsmål. Ved det meste.

Korrigerer autopiloten. -Filosofi dreier seg blant annet om å reflektere over alt det man tar for gitt; gjerne noe så banalt som daglige rutiner, alt som går på autopilot, hevder filosofene Einar Øverengen og Øyvind Kvalnes.

De to har skrevet boken med den påståelige tittelen "Du er filosofen". Den som tror at filosofiens oppgave er å gi svar på vanskelig spørsmål, kan tygge litt på bokens undertittel: "Spørsmål til dine svar".

Ikke tankespinn. Filosofene Øyvind Kvalnes og Einar Øverengen tror filosofi egner seg til å løse konkrete problemer.
(Foto: Neegaard Dan)

-I dag må vi tilpasse oss forandringer så kjapt at det er vanskelig å få tid til å tenke over hva vi gjør. Da er det viktig å stille spørsmål. Filosofi som fag egner seg nettopp for å drøfte konkrete spørsmål, fordi det er ekstremt dialogorientert, sier de to filosofene og minner om Sokrates, som stilte folk filosofiske spørsmål på gaten.

Dilemma-kurs

Selv gjør de det blant annet på UD's aspirantkurs, der de driver noe de kaller "dilemma-trening" med utgangspunkt i en "dilemma-bok" de har utarbeidet etter intervjuer med folk fra utenriktjenesten. Filosofisk førstehjelp kalte en deltager kurset.

-Diplomater som representerer Norge må forholde seg til andre kulturer og verdsett. Et dilemma kan for eksempel være rengjøringshjelpen. I et land med uoffisiell økonomi vil hushjelpen vente å få svart betaling. Går du med på det, blir du en del av den uoffisielle økonomien i landet. Men sparker du henne, havner hun kanskje på gaten. Det er lett å bli litt moralsk selvopptatt her. Og uansett hva du gjør, vil noe bli galt, sier Kvalnes. Og Øverengen nikker.

-Ta et dilemma vi drøftet i en bedrift? foreslår Øverengen.

-En person er tatt for et mindre underslag. Han blir bedt om å si opp. Ett år senere får personalsjefen telefon fra et annet firma, med spørsmål om vedkommende kan anbefales? Ifølge lovverket skal man ikke si noe om hva som er skjedd. Men lar man være å si noe, og vedkommende blir ansatt og kanskje begår et nytt underslag, har personalsjefen svekket sin troverdighet. Spørsmålet er hvem som skal tilgi? For han må jo tilgis. Vi kom til at det må være den nye arbeidsgiveren, som kan velge om han vil gi mannen en ny sjanse. Slike spørsmål er folk vant til å sitte alene med.

Refleksjonsknagger

-Det virker som om dere holder moralkurs. Og det kan kanskje trenge?

-Moral dreier seg om vår oppfatning av rett og galt. Etikk, derimot, er filosofiens forsøk på å reflektere over skillet mellom rett og galt. Vi forsøker å lære opp til etisk tenkning. Det vil si å tenke ryddig og systematisk over dilemmaer og situasjoner. Til hjelp gir vi noen få begreper; noen knagger å henge refleksjonen på.

For eksempel: Hva er det motsatte av snill? Og hva er forholdet mellom slem og ond? Er en komiker slem når han sparker oppover, og treffer makten? Er man snill når man forsøker å gjøre alle til lags? Er det slem å si fra når noe er galt? Eller er det slem å ikke si noe? Kan det få følger som i sin konsekvens blir onde?

Offentlighetsprinsippet er et annet nyttig begrep å jobbe ut fra, mener filosofene.

-Hvis du er i tvil om det du gjør er riktig, så spør deg selv: Kan jeg stå for handlingen offentlig? Eller tør jeg bare fortelle mine nærmeste om den?